

Список використаних джерел:

1. Бархударов Л. С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода) // Л. С. Бархударов. – М.: Междунар. отношения, 1975. – 240 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) / В. Н. Комиссаров. – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
3. Мещерский Н. А. Источники и состав древней славяно-русской переводной письменности IX-XV веков : (Учеб. пособие) // Н. А. мещерский. – Ленинград : Изд-во ЛГУ, 1978. – 112 с.
4. Нелюбин Л. Л., Хухуни Г. Т. «Наука о переводе. История и теория с древнейших времени до наших дней» // Л. Л. Нелюбин. Г. Т. Хухуни. – Флинта, МПСИ; Москва; 2008. – 416 с.
5. Сапунов Б. В. Книга в России 11-13 вв. // Б. В. Сепунов. – Наука. – 241 с.
6. Семенец О. Е., Панасьев А. Н. СЗО История перевода: Учеб. пособие // О. Е. Семенец, а. Н. Панасьев. – К. Изд-во при Киев, ун-те, 1989. – 296 с.
7. Соболевский А. М. Особенности русских переводов домонгольского периода // А. М. Соболевский // В кн. : Соболевский А. И. История русского литературного языка. – Л., 1980. – 320 с.
8. Творогов О. В. Древнерусская книжность XI-XIII веков: (О Каталоге памятников) // О. В. Творогов – В кн.: Духовная культура славянских народов: Литература. Фольклор. История. – Л., 1983. – 48 с. – С. 5-18.

Наколонко І.М.*аспірант,**Харківська державна академія культури***ВЗЄМОПОВ'ЯЗАНІСТЬ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ
ІЗ УКРАЇНСЬКИМ МЕНТАЛІТЕТОМ**

Важливість і актуальність вивчення наукової проблеми здорового способу життя в Україні не викликає заперечень і обумовлена самим характером біологічного розвитку людини і суспільства як єдиного соціального організму. У перехідний період, через який наразі проходить Україна, здоровий спосіб життя ще не набув стійкої цілісної системи поведінки. Отже, існує нагальна потреба здійснити сучасну наукову розробку його змісту ґрунтуючись на народних традиціях і особливостях національного менталітету, тобто з урахуванням не тільки соціально-економічного, а і певного культурно-історичного досвіду України.

Уявлення про здоровий спосіб життя змінюються історично, відповідно до цілої низки чинників, починаючи від прогресу медицини й закінчуючи станом духовної сфери суспільства. Здоровий спосіб життя у його історико-культурному сенсі будемо розуміти як осмислення народом певних цільових завдань й створення відповідної стратегії виживання у конкретних умовах природного та соціально-економічного середовища.

Безумовно, існує зв'язок культури здорового життя із українським менталітетом. Загальновідомо що, менталітет є комплексом особливостей

соціальної психології та культури народу, обумовлених певною системою цінностей, впливом умов зовнішнього (економічного, політичного, природно-географічного) середовища та накопиченими у процесі історичного розвитку характеристиками соціальних інститутів. Менталітет є динамічною системою, яка зазнає більш чи менш глибоких змін у процесі історичного розвитку. Дослідження менталітету окремих соціальних груп у минулому також виявляє його суттєві специфічні відмінності [5]. «Ментальність є відображенням соціального досвіду, який переломлюється у свідомість конкретної особистості. Її слід розглядати як своєрідний маркер соціуму, що виявляє світоглядно-ціннісний прошарок у соціальній системі» [2, с. 58].

Із аналізу історико-культурної динаміки українського народу, можна зробити висновок, що здоровий спосіб життя та культура здорового життя у їх сучасному розумінні не існують для культури попередніх історичних епох.

Для епохи Київської Русі образ життя є адаптацією до умов так званої «демографічної системи високої смертності» із її трудовим стресом, нестійким господарством та негарантованим існуванням. У цей історичний час культивується образ молодого воїна – богатиря, наділеного надприродними якостями. Ментальний концепт здоров'я тотожній концепту сили та поглинається ним. Б. Лісовський, Г. Презлята, та ін. приходять до аналогічного висновку і пропонують розглядати концепти здоров'я та здорового способу життя у культурі й ментальності Київської Русі у взаємозв'язку трьох складових: «доблесть», «мужність», «богатирство», «сміливість». Разом вони утворюють нерозривну сукупність фізичних та моральних якостей людини [4, с. 7]. За такого підходу навряд чи можна однозначно казати, що народна творчість тих часів прославляє у подібних образах богатирів саме «здоров'я», як це роблять ці ж автори [4, с. 7]. Неоднозначність та невідповідність сучасного концепту здоров'я реаліям історичної епохи Київської Русі відбивається у багатозначності прийменника «здоровий», який крім вузько медичного сенсу може мати значення «великий», «сильний», «потужний».

Українська культура епохи XV – поч. XVIII ст. відчуває сильний вплив ренесансної християнської класики і мілітарної культури козацтва. Для неї характерно домінування вольового, ідеалістичного начала, особистісного фаталізму. Ідеал воїна-переможця, який якнайчастіше гине у бою, відіграє провідну роль, а старість розглядається як чи не ганебне явище. Ментальний концепт здоров'я у цій культурній епосі теж не є вираженням, будучи поглиненим концептами долі та гарту з одного боку, та християнського аскетизму із іншого.

У рамках християнського віровчення та християнської культури, яку можна розглядати як окремий сегмент культури України доіндустріального періоду, чи окремий чинник культурно-історичного процесу, концепт здоров'я набував особливого значення. Акцент ставився на однозначному переважанні духа над тілом. У цій культурній традиції концепт здоров'я не може розглядатися як культ фізичної сили або досконалості. Верховенство духу над тілом досягалося аскетичними практиками серед яких були різні форми фізичного самообмеження.

За влучним зауваженням архієпископа І. Ісіченко, аскетизм як вчення та практику доцільно вивчати не лише як «суто» релігійний феномен, але і як культуротворчу програму, що визначає присутність у суспільстві певної духовної моделі [3, с. 115], яка формує суспільне життя відповідно до своїх світоглядних положень. Аскетичне вчення формувало у суспільній свідомості модель ідеального способу життя, ментальність, форму особистої поведінки, соціальну взаємодію, цінності та телеологічні засади людської діяльності. Аскетизм є чинником, який сприяв розвиткові уявлень про здорове (правильне) життя в культурі українського народу.

Для культурної епохи сер. XVIII–XIX ст., із зростаючим трансфертом наукових знань до суспільної свідомості, зростанням ваги просвітницьких та романтичних ідеалів, збільшується суспільна роль наукової медицини та розпочинається оформлення здоров'я як самостійного концепту. Щодо умов зовнішнього середовища, цьому сприяють подовження тривалості життя, розвиток стійкого господарства та створення умов «гарантованого існування» за якого перспектива тривалого активного (здорового) життя набувала суспільно значущого змісту. Соціальна і культурна динаміка формування концепту здоров'я була різною для вищих (освічених) та нижчих (переважно селянських) прошарків суспільства. Щодо останніх, то ментальність широких мас населення доіндустріальної епохи має виразні ознаки релігійного синкретизму та проявів язичницького світосприйняття із властивими для них пантеоном надприродних істот, системою символів та ритуалів. У масовій народній культурі доіндустріального періоду концепт здоров'я мислиться циклічно, як закономірна зміна віків людського земного існування: дитинства – юності – молодості – зрілості – старості (при цьому конкретні вікові кордони цих груп є зсунутими відносно сучасних уявлень у бік менших величин). Концепт здоров'я тут є суттєвим чином пов'язаним із концептом долі, а хвороба мислиться як невідворотне фатальне явище або дія ворожих людині надприродних сил.

Марно шукати раціональний сенс у народних магічних ритуалах та розглядати їх як оздоровчі практики; надто сміливим є висновок, що «освячені віками народні традиції і звичаї були тим визначальним фактором, що сприяв адекватному вихованню в людини її тілесних і духовних сил у повсякденному житті. Цим самим прививалось бережливе ставлення до власного здоров'я, яке утверджувалось у своїй сутності і сприяло утвердженню пріоритетів здорового способу життя» [4, с. 7-10].

У часи культурної епохи радянського індустріалізму здоров'я і здоровий спосіб життя, як самостійні концепти суспільної свідомості, набувають остаточних обрисів. Радянський концепт здорового способу життя мав виразну специфічну, яка полягала у його інтегральній та суспільній природі. У характерному для даної культури розумінні здоров'я мало гарантуватися відсутністю передумов для виникнення хвороби; а здоровий спосіб життя набував не лише індивідуально-особистісних, а й перш за все суспільних обрисів. Суспільне, у прямому сенсі цих слів, здоров'я мало гарантуватися загальними здоровими умовами існування.

Історична динаміка змін у сприйнятті здоров'я залишила рудиментарні форми та практики. До таких можна віднести традиційну рекреаційну культуру українського суспільства, пов'язану із вживанням великої кількості алкогольних напоїв, традиційну українську кухню, блюда якої не відповідають уяві про здорове харчування сучасної дієтології і т. ін. Враховуючи фізіологічні наслідки вживання міцних напоїв на людський організм, можна стверджувати, що протягом тисячолітнього періоду вони вагомо впливали на формування укладу життя, світобачення, менталітету і, врешті, генофонду українського народу [1, с. 37].

У той же час, стрижневі риси української історичної ментальності є не лише поєднувальними із сучасною культурою здорового способу життя, але й продуктивно із ними гармонують. До таких рис відноситься культура козацтва. Образ козака-воїна із властивими йому характеристиками і цінностями (гарт, мужність, сила, спритність, витривалість) відповідають цінностям сучасного спорту й його військово-спортивним напрямам. Символіка та символічно-образна сфера Запорізької Січі активно використовується у становленні скаутського руху України, у шкільному спортивному вихованні та ін.

Список використаних джерел:

1. Головачук В. Сучасні стратегії навчання у сфері профілактики та формування здорового способу життя в умовах сучасної школи / В. Головачук і О. Левицька // Молода спортивна наука України. – 2008. Т. 4. – С. 35-39.
2. Ємельянова І. А. Соціально-історичні аспекти формування української ментальності / І. А. Ємельянова // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]. – 2008. – Сер. : Соціологія. Вип. 71. – Т. 84. – С. 58-61.
3. Ісіченко І. А. Аскетична література Київської Русі / І. А. Ісіченко – Харків : «Акта», 2007. – 398 с.
4. Презлята Г. Історична ретроспектива становлення понять «здоров'я», «здоровий спосіб життя» людини / Г. Презлята, Б. Лісовський, З. Дума і І. Пługатор // Вісник Прикарпатського університету/ [редкол. : Б. М. Мицкан (голова) та ін.]. – 2012. – Фізична культура. Вип. 15.
5. Якиминська Л. В. Особливості менталітету українського козацтва / Л. В. Якиминська // Інтелігенція і влада. – 2006. Вип. 8. – С. 93-97.

Піщанська В.М.

кандидат культурології, доцент,

Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти

КОЗАЦЬКИЙ ЕПОС XVII–XVIII СТОЛІТЬ: ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ХУДОЖНІХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

Синтетичне народне мистецтво, що органічно поєднало у своїй основі багатомістові самобутні традиції поезики, музичного фольклору та індивідуальну творчість виконавців, козацькі думи та народні пісні, є одним із